
PWYLLGOR CRAFFU GOFAL, 4 MEHEFIN 2026

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr:

Elwyn Jones (Cadeirydd), Beth Lawton, Menna Baines, Sian Williams, Meryl Roberts, Eirir Williams, Rheinallt Puw, Angela Russell, Linda Morgan.

Swyddogion yn bresennol:

Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu), Gwen Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol), Cyngorydd Dewi Jones (Cadeirydd y Panel).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:

Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 9:

Cynghorydd Menna Trenholme (Aelod Cabinet Adran Plant a Theuluoedd), Sharron Williams – Carter (Pennaeth Adran Plant a Theuluoedd), Aled Gibbard, Stephanie Dabernig a Sianed Jones (Penaethiaid Cynorthwyol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 10:

Cynghorydd Dilwyn Morgan (Aelod Cabinet Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant), Sophie Tyne Hughes (Uwch Swyddog Gweithredol), Alun Gwilym Williams (Pennaeth Cynorthwyol Busnes).

Yn bresennol ar gyfer eitem 11:

Cynghorydd Paul Rowlinson (Aelod Cabinet Adran Tai ac Eiddo), Carys Fôn Williams (Pennaeth Tai ac Eiddo), Hedd Tomos a Lowri Cadwaladr Roberts (Penaethiaid Cynorthwyol), Sion Elwyn Hughes (Uwch Swyddog Gweithredol).

1. ETHOL CADEIRYDD

Penderfynwyd ethol y Cynghorydd Elwyn Jones yn Gadeirydd y Pwyllgor Craffu Gofal ar gyfer 2026/27.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

Penderfynwyd ethol y Cynghorydd Sian Williams yn Gadeirydd y Pwyllgor Craffu Gofal ar gyfer 2026/27.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriad gan Y Cynghorwyr: Elin Walker Jones, Geraint Wyn Parry, Jina Gwyrfaï, Gareth Coj Parry, Anwen J. Davies, Beca Roberts, Berwyn Parry-Jones, Gwynfor Owen.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant.

5. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Derbyniwyd cofnodion y cyfarfodydd a gynhaliwyd ar 13 Ionawr 2026 fel rhai cywir.

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL PANEL DIOGELU

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Gadeirydd y Panel. Amlygwyd ganddo bwysigrwydd gwaith y Panel a chydabuwyd y bu'r flwyddyn ddiwethaf yn heriol o safbwynt diogelu. Nodwyd pwysigrwydd bod camau'n cael eu cymryd i sicrhau craffu digonol o holl weithdrefnau'r Cyngor yn ogystal.

Cyfeiriwyd at yr ystadegau a gaiff eu nodi ar dudalen gyntaf yr Adroddiad, ac ymfalchiwyd yn y cynnydd yn nifer o'r staff sydd wedi cwblhau'r hyfforddiant diogelu a'r ganran o ysgolion sydd wedi cyflwyno hyfforddiant diogelu i'r holl staff. Adnabuwyd yn ogystal bod cynnydd sylweddol i'w weld yn nifer y cyfeiriadau i wasanaethau plant. Soniwyd am ymgais staff y gwasanaeth i gyrraedd targedau yn amserol gan roi sylw i bob achos, ond bod y cynnydd cenedlaethol o'r math hwn yn rhoi straen ar adnoddau.

Amlygwyd bod mwy o staff wedi cymhwyso i allu cynnal asesiadau DoLS (Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid) erbyn hyn, a holwyd tybed pryd fydd modd gweld lleihad yn y niferoedd sy'n disgwyl am asesiadau o ganlyniad. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod arian ychwanegol wedi ei dderbyn y llynedd er mwyn mynd i'r afael â'r rhestr aros am asesiad DoLS. Soniwyd bod y Cyngor wedi llwyddo i recriwtio swyddogion cymwys, er y trafferthion a gafwyd wrth geisio gwneud hynny, ac felly bod y ffigyrau yn dechrau lleihau o ganlyniad. Ymhelaethwyd ar hyn gan grybwyll dyfarniad diweddar y Goruchaf Lys yn erbyn achos adnabyddus yn y maes gofal. Er bod y canllawiau ynghylch y penderfyniad hwn eto i gael eu datblygu, mynegwyd balchder am y penderfyniad gan ragweld y bydd yn newid arfer yn ogystal â'r disgwyliadau sydd ar y gwasanaethau cymdeithasol.

Tynnwyd sylw at y ffaith nad oes aelod allanol yn rhan o aelodaeth y Panel, a gofynnwyd a yw'r aelodaeth yn ddigon cadarn o ganlyniad. Pwysleisiwyd bod ystyriaeth wedi ei roi i hyn ac i gylch gorchwyl y Panel, ond amlygwyd mai Panel strategol mewnol ydyw er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gwneud ei waith yn gywir. Er nad oes aelodau allanol yn rhan o'r Panel hwn, mae dod a'r adroddiad gerbron y Pwyllgor Craffu yn rhoi cyfle i'r aelodau herio a chynnig barn ar waith y Panel. Cynigiwyd y dylai'r Cyngor allu bodloni ei hun ei fod yn gallu craffu'n fewnol ar ei waith. Cyfeiriwyd at rôl y Bwrdd Ymateb a Chadeirydd Annibynnol y Bwrdd wrth graffu ar waith y Cyngor yn ogystal. Cydnabuwyd na all y Bwrdd hwn barhau am byth, ond nodwyd bod pobl o gyrff allanol yn edrych ar waith y Cyngor yn aml. Er mai Panel mewnol ydyw, cefnogwyd edrych yn fanylach ar rôl posib i aelodau allanol fel rhan o'r Panel hwn.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â faint o'r rheiny ar y rhestr aros DoLS sy'n aros am asesiad cyntaf a faint sy'n aros am ail asesiad, nodwyd bod y gwasanaeth wedi bod yn blaenoriaethu o ran risg o ganlyniad i bwysau'r rhestr aros. Wrth

drafod y pwysau sydd ar staff yn y maes hwn, manylwyd bod trosiant staff a demograffeg Gwynedd yn heriol. Tynnwyd sylw at y niferoedd amrywiol sy'n ymgeisio am rolau hyfforddai yn ogystal. Ategwyd bod y niferoedd cynyddol o gyfeiriadau sy'n cyrraedd yr adran blant yn rhoi pwysau sylweddol ar yr Adran, ar adnoddau, ac ar yr holl weithdrefnau diogelu a chefnogi plant. Cadarnhawyd bod arian ychwanegol wedi ei dderbyn er mwyn buddsoddi mewn creu swyddi i gynorthwyo â'r pwysau hwn. Ychwanegwyd bod recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwys yn profi'n heriol, ac felly bod gwaith i'w wneud o ran cynllunio'r gweithlu i sicrhau parhad. Nodwyd bod nifer o'r swyddi hyn yn ymwneud â'r maes Rhan 5 a'r maes diogelu'n gyffredinol, er mwyn gallu mynd i'r afael â rhai o'r argymhellion a'u hadnabuwyd gan adroddiad Cyfiawnder Trwy Ein Dewrder. Manylwyd ymhellach ar swydd sydd wedi ei chreu, gan nodi mai rhai o brif gyfrifoldebau'r swyddog fydd arwain ar gadeirio cyfarfodydd Rhan 5 ac arwain ar waith y fframwaith sicrwydd ansawdd ar draws yr Adran Blant.

Aethpwyd ymlaen i drafod y nifer cynyddol o blant sy'n cael eu haddysgu gartref, a holwyd am y sefyllfa o ran sicrhau bod dim risg i'r plant hyn. Datganwyd bod gan rieni hawl i dynnu plentyn o'r ysgol neu beidio anfon eu plentyn i'r ysgol. Esboniwyd bod swyddogion yn monitro'r gwaith sy'n cael ei wneud gan y plentyn, ond heblaw bod pryder diogelu, mae hawl gan riant i wrthod y monitro hwn. Mynegwyd pryder o ran y diffyg hawliau sydd gan y Cyngor yn y maes hwn. Ychwanegwyd bod y cynnydd yn y niferoedd a gaiff eu haddysgu gartref i'w weld yn genedlaethol yn ogystal, a chadarnhawyd ei fod yn un o fesuryddion herio perfformiad yr Adran

Addysg. Adnabuwyd bod amryw o deuluoedd yn gwneud gwaith arbennig wrth addysgu eu plant gartref, ond pryderwyd nad yw hynny'n wir ar gyfer pob plentyn sy'n derbyn addysg gartref. Cydnabuwyd bod rhai rhieni'n credu nad yw eu plentyn yn derbyn cefnogaeth ddigonol mewn ysgolion, ac felly eu bod yn penderfynu tynnu'r plentyn allan o'r ysgol. Adnabuwyd yr heriau ariannol sy'n golygu efallai nad yw ysgolion yn gallu cyrraedd disgwyliadau o ran rhoi'r gefnogaeth orau i bob plentyn ym mhob achlysur. Gobeithiwyd y gall y Llywodraeth newydd ddatblygu datrysiadau i'r heriau hyn sy'n wynebu awdurdodau addysg.

Mewn ymateb i gwestiwn am ystod oedran y plant hynny a gaiff eu haddysgu gartref, cadarnhawyd bod rhai plant yn penderfynu dad gofrestru a gadael yr ysgol ac eraill byth yn dechrau mynychu'r ysgol yn y lle cyntaf. Yn ogystal, eglurwyd bod Gwynedd wedi bod yn rhan o gynllun peilot er mwyn dod i ddeall mwy am sefyllfaoedd y plant hynny sydd ddim mewn wedi eu cofrestru mewn ysgol. Manylwyd ar y cyngor a'r gefnogaeth a gaiff ei gynnig i'r rheiny sy'n dewis addysgu eu plant gartref, gan nodi bod swyddogion ar gael i gefnogi ac y cynhelir sesiynau a gweithgareddau ar bynciau penodol i'r plant yn ogystal. Pwysleisiwyd mai cynnig yw'r ddarpariaeth hon ac nad oes gan y Cyngor hawl i'w orfodi ar neb. Aethpwyd ymlaen i nodi mai 124 plentyn sydd yn newydd ar y gofrestr addysg gartref ers mis Medi 2025.

Cwestiynwyd a yw'r Panel yn fodlon gyda'r cynnydd sydd wedi ei wneud gan y Bwrdd Ymateb. Cadarnhawyd bod Cadeirydd Annibynnol y Bwrdd yn adrodd i'r Cabinet bob chwarter ar gynnydd y Bwrdd, a'i bod wedi amlygu ei bodlonrwydd gyda'r cynnydd hwn wrth adrodd yn ôl. Sicrhawyd bod swyddog gwahanol yn arwain ar waith pob ffrwd, a chânt eu herio am gynnydd amserol y ffrwd honno. Diolchwyd am y gefnogaeth gan Lywodraeth Cymru yn y maes hwn yn ogystal. Mynegwyd balchder o'r cynnydd a gaiff ei wneud gan y Bwrdd, gan nodi bod sylwedyddion annibynnol a Llywodraeth Cymru wedi nodi eu bodlonrwydd â'r cynnydd hwn yn ogystal.

Tynnwyd sylw at y ffaith bod 4 person ifanc yng Ngwynedd wedi eu lleoli mewn lleoliad heb gofrestriad, a holwyd sut y mae'r Cyngor yn sicrhau diogelwch yr unigolion hyn. Cydnabuwyd bod diffyg lleoliadau cofrestredig yn genedlaethol, a nodwyd bod dau o'r unigolion mewn lleoliadau sydd yn y broses o gael eu cofrestru ar hyn o bryd. Sicrhawyd bod y cwmnïau sy'n cael eu llogi i ddarparu gofal yn rai cenedlaethol, ac felly yn destun i'r prosesau a threfniadau diogelwch angenrheidiol. Ychwanegwyd bod yr holl brosesau diogelu eraill yn digwydd yn unfath ac y byddai mewn lleoliadau cofrestredig. Crybwyllwyd yr angen am gynllun digonolrwydd a'r angen i ystyried beth yn union yw anghenion yr Awdurdod. Datgelwyd yn ogystal bod enghreifftiau o leoliadau'n gwrthod plant gan na fyddai'n bosib iddynt ddiwallu anghenion y plentyn hwnnw. Esboniwyd bod dim cynnydd yn y niferoedd sydd mewn lleoliad heb gofrestriad yn y blynyddoedd diwethaf. Pwysleisiwyd nad yw'r Cyngor eisiau i unrhyw blentyn fod mewn lleoliad sydd heb ei gofrestru felly bod gwaith cynllunio yn mynd rhagddo er mwyn gweld sut y mae sicrhau bod anghenion bob plentyn yn cael ei ddiwallu, a bod digon o leoliadau dielw yng Ngwynedd.

Adnabuwyd bod cyd-weithio cryf rhwng y Cyngor â'r Heddlu yn gyffredinol, ac amlygwyd bod swyddogion o'r Heddlu hefyd yn aelodau o rai o bwyllgorau'r Cyngor. Datganwyd bod cytundeb drafft yn cael ei datblygu yn dilyn yr adroddiad Cyfiawnder Trwy Ein Dewrder, er mwyn edrych ar sut y bydd posib secondio staff ar draws y sefydliadau pe byddai ymchwiliadau mawr yn y dyfodol. Nodwyd bod cyd-weithio cyffredinol da rhwng y Cyngor â'r Bwrdd Iechyd, ond y gall gwaith cynllunio strategol,

er enghraifft, fod yn heriol ar adegau. Soniwyd bod lle i gryfhau cyd-weithio mewnol rhyngadrannol yn ogystal.

Datganwyd bod gwaith wedi ei gomisiynu er mwyn gweld a yw'r gwasanaethau trais domestig yn gydlynol ac yn gweithio'n dda, ac asesu unrhyw ffordd well o gyflawni. Gan fod rôl Comisiynydd yr Heddlu yn dod i ben mewn rhai blynyddoedd, eglurwyd bod ymgynghoriad ar y gweill gan y Llywodraeth er mwyn edrych ar sut i sicrhau'r gwasanaethau hyn, a'r system fydd mewn lle ar draws Cymru wrth fynd ymlaen. Gobeithiwyd y caiff yr arian a oedd yn flaenorol yn cael ei roi i Gomisiynydd yr Heddlu ei ddyrannu i'r Awdurdodau Lleol, fel bod modd creu pecyn cyflawn o'r gwasanaethau hyn mewn un lle.

PENDERFYNIAID

1. Derbynnoddiad a nodi'r adroddiad.

8. ADOLYGIAD POLISI DIOGELU

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Gadeirydd y Panel Diogelu Strategol.

Eglurwyd y caiff y Polisi hwn ei adolygu bob dwy flynedd, a'i fod felly yn gyfle i'w ddiweddarau yn sgil derbyn adborth. Amlygwyd y bydd y Polisi hefyd yn mynd gerbron y Cabinet a'r Cyngor Llawn maes o law, sy'n cynnig mwy o gyfleoedd i gael craffu ar y Polisi.

Croesawyd yr adolygiad hwn, a gofynnwyd a fydd y Polisi yn cael ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Cadarnhawyd y caiff ei roi ar y wefan ac aethpwyd ymlaen i egluro bod Grŵp Tasg a Gorffen wedi ei adolygu, a bod bwriad i'w hyrwyddo yn ogystal. Ychwanegwyd y bydd cytundebau caffael y Cyngor, sydd wedi eu diweddarau'n ddiweddar, hefyd yn cynnwys cyfeiriad at y Polisi Diogelu hwn. Ategwyd bod rôl hyrwyddo diogelu bellach yn weithredol o fewn y Cyngor, a bod gwaith hyrwyddo diogelu eang yn digwydd o fewn y Cyngor.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â monitro cydymffurfiaeth â'r Polisi, pwysleisiwyd yr awydd i sicrhau ymwybyddiaeth y gweithlu o'r Polisi hwn a'r camau i'w cymryd pe byddai unrhyw bryder diogelu ganddynt. Datgelwyd y bydd Archwilio Mewnol y Cyngor yn mynd ati i drafod â'r gweithlu ynglŷn â'u dealltwriaeth o'r Polisi a'r drefn ddiogelu briodol y dylid ei dilyn. Esboniwyd y caiff cyfrifoldebau unigolion eu hamlygu ynddo, a chaiff ei bwysleisio bod diogelu yn fater allweddol ym mhob adran. Nodwyd bod diogelu yn flaenoriaeth gorfforaethol a'i fod yn hanfodol iddo gael ei ymgorffori i holl systemau'r Cyngor.

Cynigiwyd y dylid symud y rhestr Diffiniadau a gaiff ei gynnwys yn 2.1 a 2.2 o'r adroddiad i dudalen gyntaf y ddogfen, fel eu bod yn glir i bawb. Cytunwyd y dylid mireinio'r Polisi i gynnwys yr argymhellid hwn.

Nid oes gan bob aelod o weithlu'r Cyngor fynediad at liniadur er mwyn cwblhau hyfforddiant, felly cyfeiriwyd at y gwaith sy'n mynd rhagddo er mwyn sicrhau bod yr hyfforddiant diogelu yn cyrraedd pob rhan o'r gweithlu mewn modd gwahanol.

Yn sgil yr heriau sy'n deillio o'r cynnydd mewn cam-feithrin a bwlio ar lein, trafodwyd y dylid ystyried cynnwys cymal o fewn y Polisi sy'n ymwneud â chodi ymwybyddiaeth o'r arwyddion bod plentyn yn cael ei gam-feithrin neu fwlio ar lein.

PENDERFYNIAID

1. Derbynn yr adroddiad ac argymhell bod y Cyngor llawn yn cymeradwyo'r polisi diwygiedig.
2. Gofyn i symud y rhestr Diffiniadau yn 2.1 a 2.2 i dudalen gyntaf y ddogfen.
3. Gofyn am ystyried cynnwys cymal o fewn y Polisi sy'n ymwneud â chodi ymwybyddiaeth o'r arwyddion bod plentyn yn cael ei gamfeithrin neu fwlio ar lein.

9. ADRODDIAD PERFFORMIAD PLANT A CHEFNOGI TEULUOEDD

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet dros Blant a Chefnogi Teuluoedd.

Adroddwyd gan yr Aelod Cabinet ei bod yn fodlon gyda gwaith yr Adran yn gyffredinol. Cadarnhawyd bod cynnydd cadarnhaol yn mynd rhagddo mewn perthynas â'r ddau brif brosiect yr Adran, sef y Cynllun Awtistiaeth a'r Cynllun datblygu darpariaeth breswyl i blant mewn gofal mewn cartrefi grŵp bychan.

Crybwyllwyd effaith cadarnhaol y Cynllun Awtistiaeth a chyfeiriwyd at rai o'r risgiau sy'n wynebu'r Cynllun, yn benodol, cyllid y Cynllun a'r rhestr aros.

Soniwyd am ddatblygiad y ddarpariaeth breswyl, gyda chynnydd wedi ei wneud drwy ddod a chartrefi yn weithredol a chartrefi eraill ar fin dod yn weithredol, yn ddibynnol ar gofrestrriad gan Arolygiaeth Gofal Cymru.

Nodwyd bod cynnydd sylweddol wedi bod yn y galw ar y gwasanaethau hyn, a'r pwysau ychwanegol sydd ar staff o ganlyniad. Mynegwyd balchder bod arian ychwanegol wedi ei ddenu drwy fidiau, a fydd yn galluogi'r Adran i gryfhau'r gweithlu a'r gwasanaethau a gaiff eu darparu, a chynnig cefnogaeth well i'r plant.

Tynnwyd sylw at y ffaith bod yr Adran yn cyd-weithio â'r Adran Addysg er mwyn ymateb i argymhellion yr adroddiad Cyfiawnder Trwy Ein Dewrder, ac adnabuwyd bod cyllid ychwanegol wedi'i glustnodi i gynorthwyo â'r gwaith hwn.

Cynhaliwyd arolygiad ar y cyd gan Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn ym mis Tachwedd y llynedd, a oedd yn canolbwyntio ar ddiogelu. Eglurwyd bod gwaith cadarnhaol wedi ei gyflawni ond bod rhai meysydd angen sylw; nodwyd bod gwaith bellach yn mynd rhagddo i ymateb i'r canfyddiadau hyn.

Cwestiynwyd a oes rheswm y tu ôl i'r cynnydd yn nifer y cyfeiriadau. Mewn ymateb, amlygwyd bod hynny yn heriol i'w ateb oherwydd caiff y cyfeiriadau hyn eu gwneud o amryw o lefydd gwahanol, megis yr Heddlu, ac asiantaethau Addysg neu lechyd. Esboniwyd bod y cynnydd hwn er gwaethaf ymdrechion ymyrraeth gynamserol, lle bu hynny'n bosib. Crybwyllwyd yr her o ddiffyg cyfeirio amserol gan asiantaethau eraill a

olygai bod cyfleoedd ataliol yn cael eu colli, ac felly bod nifer o'r plant hynny sy'n cyrraedd yr Adran yn mynd i ofal.

Soniwyd am y ffaith bod yr Adran wedi methu a dod o hyd i leoliad i gynnig darpariaeth breswyl i blant mewn gofal mewn cartrefi grŵp bychan yn ne'r Sir, a holwyd a oes bwriad i ddal i chwilio am leoliad addas yn yr un ardal. Cadarnhawyd bod angen darpariaeth o'r fath ym Meirionnydd, ond ar y funud, does dim lleoliad addas wedi dod i law. Ehangwyd ar hyn gan nodi ei bod wedi profi'n heriol i ddod o hyd i leoliad addas sy'n cyd-fynd â gofynion AGC yn yr ardal. Ychwanegwyd mai canran fechan o'r plant sy'n mynd i ofal preswyl sydd o'r ardal hynny, ond ar adegau mae cael pellter rhwng cyfeiriad cartref yn fuddiol. Bwriadwyd parhau i chwilio am leoliad addas, gan gynnig y dylid symud y chwilio i ogledd Meirionnydd. Nodwyd mai amserlenni grant sy'n rhwystr rhag adeiladu tŷ addas, gan fod rhaid i arian grant gael ei wario o fewn amserlen benodol.

Adnabuwyd y galw cynyddol sydd am waith y Cynllun Awtistiaeth, gan bryderu am ei ddyfodol yn sgil ansicrwydd cyllidol. Nodwyd bod llythyr wedi ei ysgrifennu at Lywodraeth Cymru er mwyn ceisio sicrhau cyllid, ond cadarnhawyd bod yr Adran yn edrych ar ffyrdd eraill o'i ariannu pe na fyddai modd sicrhau'r cyllid hwn. Esboniwyd bod datblygu ar y gwasanaeth hwn yn hanfodol.

Wrth gadarnhau bod yr heriau recriwtio sy'n wynebu'r Sir i'w gweld yn genedlaethol yn ogystal, nodwyd bod Gwynedd mewn lle da o'i gymharu â siroedd eraill.

Trafodwyd sut y bwriedir gwella'r berthynas rhwng yr Adran Blant â'r Adran Addysg, gan adnabod bod sgysiau agored am gael eu cynnal i drafod y ffordd orau ymlaen. Ehangwyd ar hyn gan nodi bod aelod o'r Tîm Lles Diogelu Addysg yn mynychu cyfarfodydd Tîm Rheoli'r Adran Blant yn gyson, er mwyn sicrhau bod dealltwriaeth rhwng yr adrannau am flaenoriaethau a chyfrifoldebau. Yn ogystal, nodwyd bod rôl wrthi'n cael ei datblygu a fydd yn pontio'r ddwy adran.

Gofynnwyd am wybodaeth o ran y trafferthion i ddarganfod llety addas i'r rheiny sy'n 16+. Datganwyd bod dod o hyd i lety addas yn her, gan fod nifer yr achosion yn uchel iawn. Adnabuwyd yr asesiad ar y cyd gyda'r Adran Dai pan fu unigolyn 16/17 oed yn cyflwyno'n ddigartref fel un o'r heriau mwyaf, gyda galw yn uchel a phrinder dewisiadau lleoliad ar gyfer yr oed hwn. Datgelwyd bod cytundebau gyda GISDA a Thai Gogledd Cymru i fod yn darparu llety, sy'n gwella'r ddarpariaeth. Ychwanegwyd y bydd dadansoddiad ar y cyd gyda'r Adran Dai yn cael ei gynnal, er mwyn gweld sut mae posib gweithio drwy'r heriau i ddatblygu dewisiadau gwell.

PENDERFYNIAD

1. Derbyn yr adroddiad a nodi'r sylwadau

10. ADRODDIAD PERFFORMIAD OEDOLION, IECHYD A LLESIANT

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet dros Oedolion, Iechyd a Llesiant.

Amlygwyd bod yr Adran yn gweithio ar Gynllun Cyngor Gwynedd 2023-2028, a bod yr adroddiad yn cynnwys trosolwg o'r 6 prif brosiect hyn. Soniwyd bod yr adroddiad hefyd

yn trafod gwaith dydd i ddydd yr Adran, a'r sefyllfa gyllidol. Ymfalchiwyd ym mhrif lwyddiannau'r adran, gan restru rhai ohonynt:

- Cynnydd mewn darpariaeth gofal o fewn y Sir
- Dau dŷ newydd ar gyfer unigolion gyda ADY wedi agor yn Harlech a Penrhyndeudraeth, gyda gwaith yn symud ymlaen ym Mhenyberth.
- Defnydd cynyddol o dechnoleg a theleofal i alluogi pobl fwy yn annibynnol.
- Cynnydd yn y nifer o asesiadau cymdeithasol a lleihad yn y rhestr therapi galwedigaethol.
- Dementia Actif yn llwyddiannus iawn, gyda gofalwyr hefyd yn cymryd rhan.
- Cyfradd llenwi gwelyau mewn cartrefi mewnol wedi cynyddu'n ôl i 87%.
- Rhestr aros Diogelu rhag Amddiffyn Rhyddid (DoLS) yn lleihau gyda swyddogion newydd wedi cymhwyso.
- Rhagolygon diffyg cyllidebol gwreiddiol wedi gwella erbyn diwedd y flwyddyn ariannol, ond bod pwysau ar wasanaethau'r Adran yn parhau.

Symudwyd ymlaen i drafod rhai o'r pryderon, gan gyfeirio'n benodol at y galw uchel sydd am ofal cartref, gyda heriau recriwtio yn parhau. Nodwyd yr awydd am waith i wella'r gefnogaeth i ofalwyr di-dâl, gan gydnabod eu cyfraniadau gwerthfawr.

Adnabuwyd bod diffyg cyllideb yr Adran yn £1.4miliwn am y flwyddyn, a bod toriadau gwerth £1.5miliwn wedi eu cynnwys yn y gyllideb. Adroddwyd bod y pwysau ar y gwasanaethau darparu yn gyfrifol am £1m o'r pwysau adrannol, sy'n bennaf ar orwariant staff a defnydd o staff asiantaeth o fewn gofal preswyl. Pwysleisiwyd bod rhaid i'r Adran ddarparu ar gyfer y bobl sydd angen y gwasanaethau, ac felly nad arian sy'n gyrru'r gwasanaethau hyn. Pryderwyd am y rhestrau aros o safbwynt ariannol, a'r cynnydd yn yr angen. Cyfeiriwyd at yr ansicrwydd sydd o ran yr arian RIF sy'n allweddol i'r modd y caiff y gwasanaethau hyn eu hariannu, a soniwyd am y risg o ran yr arbedion sydd eto i'w cyflawni yn ogystal.

Croesawyd llwyddiannau'r Adran gan gadarnhau bod ymwybyddiaeth o'r tan gyllido sy'n eu wynebu. Eglurwyd nad oes posib dweud a fydd yr arian ychwanegol a dderbyniwyd eleni yn gwella sefyllfa'r Adran, oherwydd nad oes modd rhagweld pa bwysau ychwanegol neu achosion cymhleth sydd am gyrraedd yr Adran. Manylwyd bod oddeutu £6miliwn o arian RIF yn dod i Wynedd, gan nodi bod yr arian hwn ar gyfer Oedolion a Phlant yn ogystal.

Er bod gofal cartref yn cael ei ail strwythuro, sylwyd bod y ffigyrau yn dal i gynyddu. Mewn ymateb i hyn, eglurwyd bod cymhlethdod achosion yn cynyddu, ac er y bydd y tai gofal ychwanegol yn cynorthwyo â hyn, bydd angen amser i allu gweld y newid. Adroddwyd bod yr Adran yn delio â newidiadau parhaus, a bod gwaith adolygu yn mynd rhagddo er mwyn edrych ar yr opsiynau wrth fynd ymlaen. Cynigiwyd y byddai modd blaen graffu'r maes hwn pan gaiff yr adroddiad ei gyhoeddi. Ychwanegwyd ei fod yn faes lle mae problemau yn ddynamig ac yn symud o ardal i ardal, megis heriau staffio neu ddarparwr yn methu.

Soniwyd am heriau staffio mewn perthynas â'r rhestrau aros hyn. Cadarnhawyd bod yr Adran wedi bod yn gweithio gyda mudiad *Community Catalyst* i gefnogi pobl sy'n awyddus i ddatblygu mentrau gofal bach eu hunain, er mwyn cynorthwyo gyda'r pwysau. Er bod y cytundeb hwn wedi dod i ben erbyn hyn, datganwyd bod y gwaith

yn cael ei wneud yn fewnol bellach, gydag arweinydd wedi ei benodi mewn perthynas â'r gwaith.

Trafodwyd y ganran o'r gwlâu preswyl sy'n cael eu defnyddio yng nghartrefi gofal y Sir, gan nodi ei fod yn ganran isel. Mewn ymateb, eglurwyd bod awydd i gynyddu'r ffigwr eto, ond crybwyllwyd y nifer o'r ffactorau sy'n effeithio ar y defnydd hwn megis gwaith uwchraddio ac ail gofrestru, a chyfrannau staffio. Pryderwyd bod y gwaith uwchraddio yn cymryd amser hir i'w gwblhau, a chwestiynwyd a oes posib iddo gael ei flaenoriaethu'n well fel bod modd cael defnydd o'r gwlâu. Cytunwyd â'r pryder hwn, gan sicrhau y bydd camau'n cael eu cymryd i geisio gwneud y system yn gyflymach ac yn fwy effeithiol. Cyfeiriwyd at ganfyddiadau adroddiad Llechen Lân - bod cynnydd yn y galw am wasanaeth ond dim digon o weithlu i ymateb i hynny. Ategwyd bod yr heriau staffio hyn yn gyfuniad o nifer o ffactorau eang. Aethpwyd ymlaen i nodi bod Gwynedd yn fwy tebygol o roi pobl mewn cartrefi henoed neu nyrsio na siroedd eraill, felly y dylid cwestiynu a yw hyn yn beth da ynteu yn cymryd annibyniaeth pobl yn gyn amserol, sy'n llenwi nifer o leoliadau heb angen.

Cydnabuwyd bod angen newid o fewn y system i hybu annibyniaeth ac er mwyn galluogi gweithredu gwell a chyflymach.

Holwyd am y sefyllfa o ran swyddi gwag o fewn y gwasanaeth, a chynhigiwyd y dylai cynghorwyr fod yn hyrwyddo'r swyddi hyn drwy eu platfformau ar gyfryngau cymdeithasol. Nodwyd bod nifer o swyddi yn cael eu hysbysebu ar y funud, ond er mwyn gallu mynd i'r afael â'r rhestrau aros a'r galw cynyddol, y byddai angen recriwtio llawer mwy na hynny. Adnabuwyd bod nifer uchel o wlâu gwag mewn rhai cartrefi yn ganlyniad i ddiffyg lefelau staffio digonol. Er mwyn mynd i'r afael â hynny, byddai angen mwy o gyllideb er mwyn gallu recriwtio mwy o staff.

Pryderwyd am y diffyg gwlâu nyrsio ym Mhen Llyn a'r diffyg gwlâu mewn ysbytai, gan grybwyll y straen a gaiff ei roi ar ofalwyr di-dâl yn ogystal.

Gobeithiwyd am sicrwydd o ran amserlen gwaith safle Penrhos cyn gynted a phosib. Amlygwyd gan Aelod bod cyflogau isel o fewn y sector ofal yn un o'r rhesymau nad oes posib llenwi'r swyddi hyn. Nodwyd bod pethau'n symud yn eu blaen yn dda o ran y cartref nyrsio ym Mhenrhos, a chadarnhawyd gan yr Aelod Cabinet ei fod yn rhan o drafodaethau rhanbarthol o ran gofalwyr di-dal, a thegwch cyflogau ac amodau gwaith staff yn y maes gofal.

Mewn ymateb i gwestiwn am fesur ansawdd y gofal a ddarperir, cadarnhawyd bod yr Adran yn trafod yn aml â'r rheiny sy'n derbyn y gwasanaeth ac yn holi trigolion am yr hyn sy'n bwysig iddynt hwy o ran darpariaeth. Ehangwyd ar hyn gan nodi bod Tîm Sicrwydd Ansawdd yn monitro ansawdd y gofal a ddarperir gan ddarparwyr a holi pobl am y gwasanaeth hwnnw.

Sylwyd bod amrywiaeth yn anghenion y rheiny sydd ar y rhestr aros am ofal cartref, gyda nifer o unigolion ar y rhestr ond nad ydynt yn barod am ofal am resymau megis bod eu heiddo yn anaddas. Soniwyd y bydd y ffigyrau hyn yn destun dadansoddiad manylach er mwyn dod i'w deall yn well. Nodwyd mai oddeutu hanner yr unigolion sydd ar y rhestr aros sy'n barod am ofal ar hyn o bryd, felly fod y ffigyrau ychydig yn gam arweiniol.

Gofynnwyd sut y caiff y bobl sy'n disgwyl am y pecynnau gofal hyn eu cefnogi yn y cyfamser. Mewn ymateb, eglurwyd bod technoleg benodol sy'n cynnig cymorth i'r

unigolion hynny, ond bod angen datblygu pecyn i'w gynnig tra maent yn disgwyl am ofal. Y flaenoriaeth yw diogelwch yr unigolion wrth iddynt ddisgwyl, ac ychwanegwyd y dylid gwneud mwy i fynd i'r afael â'r rhestr aros. Yn ogystal, amlygwyd bod rhai o'r rheiny sydd ar y rhestr aros yn unigolion sy'n derbyn gofal yn barod ond yn awyddus i newid amser y gofal, ond efallai nad yw'r cwmni sy'n darparu'r gofal yn gallu darparu yn ystod yr amser hwnnw.

Mynegwyd balchder bod nifer cynyddol yn cymryd mantais o'r gwasanaeth Dementia Actif, gan holi am y ddarpariaeth sydd ar gael a natur y gweithgareddau a gaiff eu cynnal yn y sesiynau. Cadarnhawyd y caiff y sesiynau eu darparu mewn amrywiol leoliadau ar draws y sir, a disgrifiwyd y nifer o weithgareddau hwyliog a'r gwaith symudedd a gaiff eu cynnal yn y sesiynau hyn. Datgelwyd bod grŵp i ddynion wedi cychwyn yn ddiweddar, gyda nifer o'r rheiny sy'n mynychu yn ddynion ifanc sy'n dechrau dangos symptomau o ddementia. Canmolwyd y gwaith mae'r tîm o 5 yn ei wneud, ond adroddwyd bod trafodaethau yn mynd rhagddo am y ffordd ymlaen gan fod y cyllid sy'n ariannu gwaith y tîm yn dod i ben y flwyddyn nesaf. Gobeithiwyd y bydd modd datblygu ar waith y tîm er mwyn bod yn fesur ataliol i bobl sy'n dechrau dangos symptomau yn ogystal.

Sicrhawyd y bydd yn Pwyllgor yn rhan o'r gweithredu yn dilyn adroddiad *Housing LIN*, a fydd yn amlinellu'r galw am lety gofal. Nodwyd bod y canfyddiadau yn debygol o fod yn heriol ac o awgrymu bod angen nifer eiddo arbenigol i bobl hŷn ar draws y sir.

PENDERFYNIAD

1. Derbyn yr adroddiad a nodi'r sylwadau

11. ADRODDIAD PERFFORMIAD TAI AC EIDDO

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet dros Dai ac Eiddo.

Eglurwyd bod yr adroddiad yn cynnwys adrodd ar y cynnydd a wnaed mewn perthynas â'r addewidion o fewn Cynllun y Cyngor 2023-28, yn ogystal â gwaith dydd i ddydd yr Adran. Datganwyd bod y pwnc 'ymdrin ag argyfwng costau ynni a thlodi tanwydd' wedi ei dynnu o Gynllun y Cyngor, a hynny oherwydd bod y tîm ynni bellach wedi ei sefydlu a bod gwaith yn mynd rhagddo i roi cyngor a chefnogaeth i drigolion.

Ymfalchiwyd bod y garreg filltir o adeiladau 500 o dai cymdeithasol wedi ei chyrraedd, ond er hyn, pryderwyd bod gwrthwynebiad wedi bod i godi tai cymdeithasol mewn ardal benodol o fewn y sir, gyda rhai aelodau o'r Pwyllgor Cynllunio yn mynd yn groes i argymhellion swyddogion. Adroddwyd bod hyn yn achosi oedi a chostau di-angen, ac yn ei gwneud yn heriol i ddiwallu'r angen am dai cymdeithasol.

Amlygwyd bod y cynnydd yn yr allyriadau carbon o adeiladau'r Cyngor yn bryder. Nodwyd bod rhai o'r offer a ddefnyddiwyd yn flaenorol i adrodd ar hyn yn ddiffygiol, ac felly bod tan-adrodd wedi bod yn y gorffennol.

Aethpwyd ymlaen i adnabod mai'r brif risg i'r Adran yw'r ffaith nad oes modd sicrhau bod neb yn ddigartref yng Ngwynedd. Ychwanegwyd bod yr Adran yn gweithio'n galed i geisio mynd i'r afael â'r broblem.

Yn ogystal, mynegwyd balchder bod yr Adran wedi llwyddo i gadw o fewn ei chyllideb eto y llynedd.

Cwestiynwyd pam bod ceisiadau i ddatblygu tai cymdeithasol yn cael eu gwrthod, gan bwysleisio bod galw mawr am dai un neu ddwy lofft. Pryderwyd yn ogystal am y nifer o adeiladau'r Cyngor sydd allan o ddefnydd a holwyd pe bai modd defnyddio'r adeiladau hyn er mwyn creu fflatiau er enghraifft. Canmolwyd gwaith yr Adran ond datganwyd pryder pellach am y nifer uchel o bobl sy'n ddigartref yn y sir, a'r ffigwr o dai gwag yng Ngwynedd.

Wrth gyfeirio at y pryder am geisiadau cynllunio yn cael eu gwrthod, nodwyd bod y targed o 500 o dai cymdeithasol wedi ei gyrraedd serch hyn. Cynigiwyd efallai y caiff y ceisiadau hyn eu gwrthod oherwydd y camsyniad o ddiffyg angen mewn ardaloedd penodol. Cadarnhawyd bod swyddogion yn edrych yn gyson ar eiddo gwag y Cyngor, gan waredu eiddo di angen a chwilio am safleoedd mwy addas ar gyfer nifer o'r cynlluniau sydd ar waith. Adnabuwyd nad yw'r niferoedd sydd ar restrau aros am dai cymdeithasol yn disgyn, er yr holl waith sy'n cael ei wneud, a hynny oherwydd y galw yn uchel iawn.

Datgelwyd bod y cynllun tai gwag yn llwyddiannus, gan ychwanegu fod 145 o dai wedi dod yn ôl i ddefnydd a dros 200 o bobl wedi elwa o hynny. Adroddwyd bod mwy o swyddogion tai gwag wedi eu recriwtio, felly bod cynnydd pellach yn debygol o ganlyniad. Adnabuwyd amryw o eiddo gwag sydd o dan berchnogaeth y Cyngor ar draws y sir, ac er nad ydynt oll yn addas i'w datblygu, cadarnhawyd bod cynlluniau ar y gweill i ddatblygu nifer ohonynt.

Er bod cymaint o dai wedi eu hadeiladu a nifer o dai gwag wedi dod yn ôl i ddefnydd, cwestiynwyd pam nad yw'r niferoedd sydd ar y rhestr aros yn dod i lawr. Datganwyd bod mwy o bobl yn dod i mewn i'r system na sydd yn mynd allan, a phwysleisiwyd bod yr angen yn llawer uwch na'r nifer o unedau sydd ar gael i gartrefu'r bobl hyn. Nodwyd bod costau byw uchel a lefelau rent uchel yn y sector breifat yn un o'r prif resymau bod cymaint yn dod i mewn i'r system, yn ogystal â thrais a chyflyrau iechyd meddwl.

Esboniwyd nad yw'r ceisiadau am dai cymdeithasol yn gyhoeddus, felly nad yw pobl yn sylweddoli fod cymaint ar y rhestr aros. Adroddwyd bod 97% o bob gosodiad sy'n mynd drwy bolisi gosod y Sir yn cael eu rhoi i bobl sydd â chysylltiad lleol i Wynedd, a chaiff y diffiniad o 'lleol' ei gynnwys yn y polisi.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â'r ffordd y caiff y nifer sydd ar y rhestr eu cyfri, cadarnhawyd mai unwaith mae cais yn cael ei gyfri waeth faint o ardaloedd sydd wedi ei nodi yn y cais hwnnw fel llefydd yr hoffai fyw ynddynt. Soniwyd os yw un cais yn nodi dwy ardal i fyw ynddynt, y byddai'n ymddangos ar restr y ddwy ardal, ond nad yw hynny'n newid y nifer ceisiadau sydd yn gyfan gwbl. Nodwyd bod y data am y nifer ceisiadau fesul ardal ar gael.

Sicrhawyd bod y tai newydd a gaiff eu hadeiladu yn cyfateb i'r math o dai y mae galw amdanynt, yn ogystal â lleoliadau.

Holwyd am y resymeg y tu ôl i benderfynu pa unedau a gaiff eu prynu ac yn lle mae hynny. Mewn ymateb, amlygwyd mai swyddogion yr Adran sy'n penderfynu hyn drwy ystyried nifer o ffactorau gan gynnwys yr angen, ac addasrwydd y tŷ i gyrraedd y safonau angenrheidiol. Diolchwyd i'r Cynghorwyr hynny sy'n dod a tai i sylw'r Adran, gan ategu y cânt eu pasio ymlaen i'r swyddog sy'n cynnal yr asesiadau yn erbyn y meini prawf angenrheidiol.

Atebwyd sylwad am y ffaith fod cymdeithasau tai yn cymryd amser hir i ail osod tai gwag gan amlygu rhwystredigaeth, a hynny oherwydd bod cymaint ar y rhestr yn disgwyl am dai. Cynigiwyd y dylid gofyn y cwestiwn teg hwnnw wrth y cymdeithasau tai pan fyddant yn dod gerbron y Pwyllgor hwn yn hwyrach eleni.

Adnabuwyd bod oedi wedi bod mewn rhai cynlluniau, a holwyd a yw hyn wedi costio i'r Adran. Cadarnhawyd nad oes oedi wedi bod, ond bod rhai targedau ddim wedi eu cyrraedd erbyn yr amser a obeithiwyd gan yr Adran. Ychwanegwyd nad oes cost uniongyrchol wedi deillio o beidio cyrraedd y targedau.

Mewn ymateb i gwestiwn am darged pellach yn dilyn cyrraedd 500 o dai cymdeithasol, amlygwyd bod bwriad o adeiladu 200 uned ychwanegol erbyn diwedd y Cynllun Gweithredu Tai yn 2028/29. Tynnwyd sylw at yr effaith y caiff gwrthod ceisiadau cynllunio ar y targedau hyn, yn ogystal â'r gofrestr aros.

Holwyd am y rhwystrau sy'n wynebu'r Adran wrth geisio prynu mwy o eiddo er mwyn lleihau'r ddibyniaeth ar lety argyfwng. Esboniwyd bod cost, lleoliad ac anaddasrwydd yn ffactorau yma, gan ychwanegu y bydd yr eiddo sydd wedi eu prynu ym Mangor a Chaernarfon yn arbed swm sylweddol o gostau.

Gofynnwyd a oes unrhyw gynlluniau pellach i drosi adeilad mawr yn fflatiau, gan nodi fod hyn yn ffordd lai costus ymlaen. Cyfeiriwyd at amryw o eiddo ym Mangor ac yng Nghaernarfon sydd wedi eu prynu a'u trosi'n fflatiau, a chadarnhawyd bod cynlluniau pellach ar draws y Sir i ddatblygu mwy o adeiladau fel hyn.

PENDERFYNIAID

1. Derbyn yr adroddiad a nodi'r sylwadau.

Dechreuodd y cyfarfod am 10:30yb a daeth i ben 3:00yp.

Cadeirydd